

Az Európai Zöld Megállapodás (EU Green Deal) bemutatása

Kurcsik, Nóra – Mihálydy, Zsombor – Tóth, András József*

BME-VBK Kémiai és Környezeti Folyamatmérnöki Tanszék, 1111, Budapest, Műegyetem
rkp. 3.

*Corresponding author: andrasjoseftho@edu.bme.hu, +36 1 463 1494

Beküldve: 2021. december 23.

Közlésre elfogadva: 2021. december 28

KIVONAT

Tanulmányunkban bemutatjuk az Európai Zöld Megállapodás főbb céljait. Kitérünk a különböző szakpolitikai területekre, melyek a biológiai sokféleség, a termelési láncok, a fenntartható mezőgazdaság, a tiszta energia stratégiai, a korszerű építés, a fenntartható ipar és közlekedés, illetve a szennyezések megszüntetését célzó intézkedések. Kitekintést teszünk a hazai vonatkozásokra is. Összességében megállapítható, hogy az Európai Unió környezetpolitikája nagyon ambiciózus, azonban sajnos a tervek végrehajthatósága komoly veszélybe került a koronavírus-járvány korszaka miatt.

ABSTRACT

In our study, the main goals of the European Green Agreement are presented. The various policy areas are covered, which are biodiversity,

production chains, sustainable agriculture, clean energy, modern construction, sustainable industry and transport, and pollution elimination. Domestic aspects are also mentioned. In summary, it can be stated that the European Union's environmental policy is very ambitious, but unfortunately the feasibility of the plans has been seriously jeopardized by the era of the coronavirus epidemic.

BEVEZETÉS

A történelem során az 1900-as évek végére eljutott arra a szintre a társadalom, hogy sürgető kérdést jelentsen számára a természet és a környezet védelme. Az éghajlat változása és a környezet károsodása egzisztenciális veszélyt jelent már az egész világra. A változtatás érdekében 1972-ben megkezdődtek a Nemzetközi Környezetvédelmi tárgyalások. A 21. században a nemzetközi konferenciákon már konkrét célokat és

vállalásokat tettek a résztvevő államok. Többek között a Kiotói Egyezmény keretein belül tárgyalt üvegházhatású gáz kibocsátást próbálják csökkenteni. Az említett intézkedések következményeképpen 2015-ben a Párizsi Egyezményben további célok kerültek kitűzésre. A konferencián résztvevő államok vállalták, hogy a globális átlaghőmérséklet emelkedésének $+2^{\circ}\text{C}$ alatt tartása érdekében 2050-ig a kibocsátást egyensúlyba hozza a természet gázmegkötő képességével, azaz karbonsemlegessé válik. A célok elérésében Európa jelentős szerepet vállalt. Elkötelezte magát amellet, hogy a tagállamok szintjén is 2050-re klímasemlegessé válik. Az Európai Tanács több erőfeszítést szorgalmazott az éghajlatváltozás elleni fellépések terén, és felkérte a Bizottságot, hogy folytassák a célok elérésére irányuló munkát (Bándi, Gy. D. F. (1994)).

2019 decemberében Ursula Von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke programjában jelent meg először az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal – EGD). Ambiciózus vállalásaival elnyerte a bizalmat, így a zöld politika és egyben az EGD meghatározóvá vált a 2019–2024-es uniós ciklusa során. 2019. december 11-én az Európai

Bizottság közzétette az Európai Zöld Megállapodásról szóló közleményét. A közleményt az EU új növekedési stratégiájaként terjesztette elő, amelynek célja az uniót klímasemlegessé, igazságossá és virágzóvá, gazdaságilag pedig korszerűvé, erőforrás-hatékonyá és versenyképessé tenni. Von der Leyen szerint az EGD-nek Európa 'védjegyévé' kell válnia (Huszár, A. (2020); Európai Unió Tanácsa, (2021)).

A munkánkban szeretnénk bemutatni az Európai Zöld Megállapodás célkitűzéseit, intézkedéseit és kezdeményezéseit. Többek között az Európai klímarendeletet és a kapcsolódó stratégiai lépéseket, valamint kitérünk a koronavírus-válság hatására és így a megállapodás jövőjére is. Legutolsó sorban pedig a megállapodás magyar vonatkozásait szeretnénk ismertetni.

AZ EU ÉGHAJLATPOLITIKÁJA

Az éghajlatváltozás napjaink egyik legsürgetőbb és legnagyobb kihívásának számít. Alapvetően az éghajlatpolitika képezi az alapját az Európai Zöld Megállapodásnak (Európai Bizottság (2021A)). A megállapodás többek között tartalmaz egy ambiciózus intézkedéscsomagot, amely az

üvegházhatású gázkibocsátás nagymértékű csökkentésére, a kutatásba és innovációba való beruházásra és Európa természetes környezetének megőrzésére terjed ki. A zöld megállapodás első éghajlatpolitikai kezdeményezései közé tartoznak a következők:

- az európai klímarendelet
- az európai éghajlati paktum és
- a 2030-ra vonatkozó éghajlatpolitikai célterv.

Az első európai éghajlattörvényről szóló bizottsági javaslat célja, hogy törvénybe foglalja az Európai Zöld Megállapodásban foglaltakat, vagyis azt, hogy az európai gazdaság és társadalom 2050-ig gyakorlatilag éghajlat-semlegessé váljon. Ez azt jelenti, hogy elérjük a nettó nulla üvegházhatásúgáz-kibocsátást az EU összes országában. Az éghajlattörvény olyan intézkedéseket tartalmaz, amelyek nyomon követik az előrehaladást, és ezeket 5 évente felül is vizsgálja a Párizsi Megállapodás szerint globálisan is.

Az említett intézkedések mellett az Európai Unió felül fogja vizsgálni az össze szakpolitikai eszközt, amikhez, ha szükséges módosításokat fog javasolni a kibocsátások további hatékony csökkentése érdekében. 2021-ben a

Bizottság új stratégiát fogadott el, hogy megerősítse az éghajlatváltozás hatásaival szembeni ellenállást, és a hangsúlyt még jobban a megelőzésre és a felkészültségre irányítsa, továbbá biztosítsa, hogy a gazdasági- és társadalmi résztvevők egyre inkább környezetközpontúan járjanak el.

Az éghajlati törvény kiter a 2050-es cél eléréséhez szükséges lépésekre is:

- Átfogó hatásvizsgálat alapján a Bizottság új, 2030-ig szóló uniós célkitűzést javasolt az üvegházhatásúgáz-kibocsátás legalább 55%-os csökkentésére az 1990-es szinthez képest. A Bizottság azt javasolta, hogy az új 2030-as célkitűzést vegyék fel a törvénybe.
 - 2021-ben a Bizottság felülvizsgálja az összes releváns szakpolitikai eszközt, és ha szükséges, javaslatot tesz annak felülvizsgálatára a további 2030-as kibocsátás-csökkentések megvalósítása érdekében.
 - A Bizottság javasolja az üvegházhatású gázkibocsátás csökkentésének 2030–2050-ig tartó, az egész EU-ra kiterjedő pályájának elfogadását, az előrelépés mérése és a hatóságok, a vállalkozások és a polgárok számára
-

a kiszámíthatóság biztosítása érdekében.

- 2023 szeptemberéig, majd azt követően ötévente a Bizottság értékeli az EU és a nemzeti intézkedések összhangját az éghajlat-semlegesség célkitűzésével és a 2030–2050 közötti pályával.
- A Bizottság felhatalmazást kap arra, hogy ajánlásokat adjon ki azoknak a tagállamoknak, amelyek fellépése nincs összhangban az éghajlat-semlegesség célkitűzésével, és a tagállamok kötelesek kellően figyelembe venni ezeket az ajánlásokat.
- A tagállamoknak emellett alkalmazkodási stratégiákat kell kidolgozniuk és végrehajtaniuk az ellenálló képesség erősítése és az éghajlatváltozás következményeinek való kiszolgáltatottság csökkentése érdekében.

Az Európai Paktum egy olyan, az egész EU-ra kiterjedő kezdeményezés, amely bevonja a polgárokat és a társadalom valamennyi résztvevőjét az éghajlatváltozás elleni küzdelembe. A klíma paktum teret biztosít az élet minden területén az embereknek, hogy közösen együttes erővel fejlesszenek és hajtsák

vége az éghajlati megoldásokat, így megsokszorozva azok hatását. Kiindulásként négy főbb területre terjedne ki a paktum: a zöldterületekre, közlekedésre, a zöld épületekre és a készségekre. Terv szerint, idővel majd kiterjedne más területekre is, mint például fenntartható fogyasztás és termelés.

Az EU továbbra is vezető szerepet fog betölteni a főbb kibocsátók vállalásainak növelését célzó nemzetközi tárgyalásokban, valamint alapvetően törekszik arra, hogy mérsékelje saját intézményrendszerének környezeti hatását. 2020-ban a Bizottság egy cselekvési tervet terjesztett elő a zöld megállapodásba foglalt célkitűzések megvalósítása érdekében. A megvalósíthatóságról egy felmérő tanulmány készült a Bizottság megbízásából, ennek a tanulmánynak a megállapításait a jövőben beépítik majd a cselekvési tervbe is.

Az Európai Unió intézkedéseivel mára a legnagyobb nemzetközi klímafinanszírozók közé tartozik. Támogatja a fejlődő országok éghajlatváltozás kezelésére irányuló törekvéseit, valamint szorgalmazza a nemzetközi együttműködéseket.

Az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez és a klímasemleges társadalomra való átálláshoz jelentős beruházásokra, kutatásra és innovációkra, új módszerekre lesz szükség. A társadalomnak változtatni kell a fogyasztási módszereken, a munkavégzésen, a közlekedésen stb. Ehhez az EU egy összehangolt intézkedéssorozatot mutatott be az éghajlatváltozás és a kibocsátáscsökkentés érdekében. Az éghajlatváltozási-stratégia alapja az Európai Zöld Megállapodás alapja. Az alábbi kulcsfontosságú területekre tér ki:

- Energiapolitika
- Környezetvédelem
- Mobilitás és közlekedés
- Regionális politika és az kis szén-dioxid-kibocsátású gazdaság
- Fenntartható finanszírozás
- Iparpolitika
- Kereskedelem és fenntartható fejlődés
- Nemzetközi együttműködés és fejlesztés,
- Az éghajlatváltozással kapcsolatos kutatás és innováció
- Fenntartható fejlődési célok (Európai Bizottság (2021A)).

A továbbiakban ezeket a fontosabb területeket tárgyaljuk részletesebben.

SZAKPOLITIKAI TERÜLETEK

Szakpolitikai területek alatt a kiemelten fontos területeket értjük, melyekre a megállapodás célzottan fókuszál. Ezek olyan átfogó területek, melyek a mindennapi élethez elengedhetetlen fontosságúak és a fenntartható gazdaság és a jövőnk szempontjából fokozott figyelemre szorulnak. Ezek a klímaváltozás által leginkább veszélyeztetett, a legjobban terhelt vagy leginkább fejlesztésre szoruló területek. A következőkben végig vesszük a megállapodás fő szakpolitikai irányait, röviden leírjuk, hogy miről szólnak az egyes pontok, majd áttekintjük a fő célkitűzéseket.

Biológiai sokféleség

A biológiai sokféleség elengedhetetlen az élethez, ahogy azt napjainkban ismerjük. A természeti folyamatoknak köszönhetjük a levegő tisztaságát, a víz körforgását, a növények beporzását és a természetes hulladék lebontását, csakhogy a legfontosabbakat említsük az emberi élet szempontjából. Az EU-s források szerint igen jelentős a biológiai sokféleség gazdasági szerepe is, a világon megtermelt GDP fele ('40 billió euró') ezektől a természetes folyamatoktól függ.

Az emberi tevékenységek hatására jelenleg olyan mértékű fajpusztulás figyelhető meg, amelyre a jegyzett történelemben még nem volt példa. Ez a fajta felelőtlen és fenntarthatatlan környezeti kizsákmányolás és az élőhelyek pusztulása olyan méreteket öltött napjainkban, hogy a fajok populációja mintegy 60%-kal csökkent az elmúlt 40 évben. Olyan létfontosságú fajok, mint a méhek kezdenek teljesen eltűnni bizonyos területekről az intenzív növénytermesztés és a rájuk is ártalmas növényvédő szerek használata miatt. Ezen felül több mint egymillió ismert fajt fenyeget a kihalás veszélye.

A biológiai sokféleség és az éghajlatváltozás szorosan összefügg. Ahhoz, hogy a megállapodás 2030-as céljai elérhetővé váljanak kiemelt fontossággal kezelni bizonyos természetes élőhelyek emberi beavatkozás előtti állapotának visszaállítását (Európai Bizottság (2021A)).

A biodiverzitási stratégia legfontosabb elemei:

- „Védett területek létrehozása:

- az európai szárazföldi területek legalább 30%-án,

- az európai tengeri területek legalább 30%-án.

- A sérült szárazföldi és tengeri ökoszisztémák helyreállítása Európában:

- az ökológiai termelés és a biológiai sokféleségben gazdag tájegységek részarányának növelésével a mezőgazdasági földterületeken,
 - a beporzók pusztulásának megállítására és a tendencia visszafordítása,
 - 2030-ig a növényvédő szerek használatának és ártalmosságának felére csökkentése,
 - az EU folyói legalább 25 ezer kilométernyi szakaszának természetes, szabadon folyó állapotába történő visszaállítása,
 - 3 milliárd fa ültetése (2030-ig).
-

- Évente 20 milliárd euró felszabadítása a biológiai sokféleség helyreállítására.
- Az EU globális szerepének fokozása a biológiai sokféleség helyreállítására irányuló erőfeszítések terén (Európai Bizottság (2021A)).

A termelőtől a fogyasztóig

A célkitűzés arra irányul, hogy az európai ételmezés jó minőségű és tápláló legyen, a lehető legbiztonságosabb forrásból származzanak és lehetőleg a legminimálisabb hatást gyakorolják a környezetre. A termelőtől a fogyasztóig elv szerint az ételmezést lehetőleg helyi alapanyagokból, és a legkevesebb veszteséggel kell megoldani.

A termelőtől a fogyasztóig stratégia legfontosabb elemei:

- A 2021–2027-es költségvetésben:
 - o A Közös Agrárpolitikai Program (KAP)

- o költségvetésének 40%-ával járjon hozzá az éghajlat-politikához,
- o a Tengerügyi és Halászati Alap 30%-ának az éghajlat-politikai célkitűzéseket kell szolgálnia.
- A stratégia célkitűzései:
 - o az európaiak elérhető és fenntartható ételmezéshez jutásának biztosítása,
 - o az éghajlatváltozás elleni küzdelem,
 - o a környezet védelme,
 - o a biológiai sokféleség megőrzése,
 - o az ökológiai gazdálkodás növelése.
- 'A termelőtől a fogyasztóig' stratégia hozzá fog járulni a körforgásos gazdaság megvalósításához – a termeléstől a felhasználásig. Ezt a szemléletet mutatja be az 1. ábra.

-



1. ábra. A körforgásos gazdálkodás (Európai Bizottság (2021B))

Fenntartható mezőgazdaság

A mezőgazdaság kiemelt fontossággal bír az Európai Unió államaiban, a társadalom és a gazdaság szempontjából is meghatározó szerepet tölt be. Ez Magyarországra fokozottan érvényes.

A mezőgazdaság hatékony működéséhez jó környezeti feltételekre van szükség. A termelés megfelelő mezőgazdasági feltételek mellett hatékony. A megtermelt élelmiszerek így a társadalom fennmaradását és a vidéki közösségek megélhetését is biztosítják. A gazdálkodó családok megélhetésének biztosítása elengedhetetlen annak érdekében, hogy a vidéki területek ne néptelenedjenek el. A Közös Agrárpolitikai Program (KAP) céljait mutatja be a 2. ábra a fenntartható fejlődés jegyében.

A Green New Deal (GND) keretében az Európai Unió a fenti irányelveket integrálja a Közös Agrárpolitikai Programba. Ez társadalmi, gazdasági és környezetvédelmi megközelítéseket ötvözve jelöli ki a fenntartható mezőgazdaság rendszerének megvalósítása felé vezető utat. A GND és a KAP integrált rendszerének célja, hogy versenyképes és környezetbarát mezőgazdaságot teremtsen.

Az eredetileg 1962-ben létrehozott KAP partneri kapcsolaton alapul a mezőgazdaság és a társadalom, valamint Európai Unió és az európai gazdálkodók között. A KAP irányelvei:

- „támogassa az agrártermelőket és javítsa a mezőgazdaság termelékenységét, és ezáltal biztosítsa, hogy a fogyasztók

- folyamatosan és megfizethető áron hozzájussanak a szükséges élelmiszerekhez;
- tisztességes megélhetést biztosítson az uniós gazdáknak;
 - segítse az éghajlatváltozás elleni küzdelmet és a fenntartható erőforrás-gazdálkodást;
- EU-szerte elősegítse a vidéki területek és tájak megőrzését;
 - életben tartsa a vidéki térségek gazdaságát azáltal, hogy ösztönözi a munkahelyteremtést a mezőgazdaságban, az agrár-élelmiszeriparban és a kapcsolódó ágazatokban (Európai Bizottság (2021D)).



2. ábra. Fenntartható mezőgazdaság (Európai Bizottság (2021C))

A KAP az összes uniós tagország közös szakpolitikája. Irányítása és finanszírozása uniós szinten, uniós költségvetési források felhasználásával történik.

A mezőgazdaságot – a kiemelkedő jelentősége ellenére – a többi iparágban realizálható átlagjövedelmekhez képest mintegy 40%-kal alacsonyabb kifizetések jellemzik. A mezőgazdasági termelés

időigényes folyamatok összessége és nagymértékben függ a környezeti- és az időjárási viszonyoktól. A KAP a gyakorlatban a mezőgazdaság támogatását célozza három kiemelt pont mentén. A KAP-ban foglalt intézkedési pontok a következők:

- „jövedelemtámogatás – a mezőgazdasági termelők

- jövedelmének stabilitását közvetlen kifizetések formájában nyújtott jövedelemtámogatás biztosítja, melyben azért részesülnek, mert környezetbarát gazdálkodást folytatnak, és olyan közjavakat és -szolgáltatásokat nyújtanak, amelyekért a piac általában nem fizet. Példaként említhető a tájvédelem;
- piaci intézkedések – meghozataluk a nehéz piaci helyzetek kezelését szolgálja, amelyek például akkor alakulnak ki, ha egészségügyi aggályok miatt hirtelen csökken a kereslet, vagy ha a piacon átmeneti túlkínálat miatt esnek az árak;
 - vidékfejlesztési intézkedések – nemzeti és regionális programok keretében végrehajtott intézkedések, melyek a vidéki térségekben jelentkező sajátos szükségletek és kihívások kezelését célozzák” (Európai Bizottság (2021D)).
- „a termelőtől a fogyasztóig” stratégia keretében a fenntartható élelmiszerrendszer kiépítése;
 - a biodiverzitási stratégia kiegészítése a növények és állatok sokféleségének a vidéki ökoszisztémában való védelmével és fokozásával;
 - a zöld megállapodás éghajlat-politikai fellépéséhez való hozzájárulás, és az EU nulla nettó kibocsátásra vonatkozó célkitűzésének 2050-re történő megvalósítása;
 - a 2021-ben aktualizált erdészeti stratégia támogatása az egészséges erdők fenntartásával;
 - a természeti erőforrások, például a víz, a levegő és a talaj megóvása révén a zéró szennyezést célzó, 2021-ben kidolgozandó cselekvési tervhez való hozzájárulás (Európai Bizottság (2021D)).

Tiszta energia

A mezőgazdasági, és agrár-élelmiszer vállalkozásoknak, valamint az erdészeteknek és a vidéki közösségeknek több szempontból is kiemelkedő szerepük van a zöld megállapodás szakpolitikai területein való teljesítéshez, kiemelve a leginkább érintetteket:

A tiszta energiatermelés az EU-s célkitűzések egyik alappillére. Az energiatermelés nem csak azért fontos, mert ma a kibocsátott üvegházhatású gázok körülbelül 75%-ért felelős, de a kitűzött klímacélok elérése

karbonsemleges energiatermelés nélkül nem lehetséges.

A tiszta energiarendszer megvalósításához három kulcsfontosságú elvet határoztak meg, ezek:

- az energiahatékonyság növelése, főleg megújuló energiatermelésen nyugvó hálózat kiépítése;
- biztonságos és megfizethető energiahálózat az unió egész területén;
- teljes mértékben integrált, az országok közt összekapcsolt digitális energiahálózat és közös energiapiac.

Integrált energiarendszerek stratégiájának bevezetését kezdeményezték, amelynek célja az európai energiarendszer megreformálása. Olyan hatékony rendszer kidolgozására törekszenek, amely az egész európai energiarendszert összeköti és támogatja az EU karbonsemlegességi törekvéseit és segíti elérni 2050-re a klímasemleges energiahálózat létrejöttét. A tervek szerint a modern infrastruktúra kiépítése által a szektor fenntarthatóbb és versenyképesebb lesz, emellett új munkahelyeket és tiszta energiát biztosít az állampolgároknak.

Ennek keretén belül Magyarországon a Linde Gáz Magyarország Zrt.-vel

együttműködve átadták az első mobil hidrogén töltőállomást. Az ilyen hidrogénkutak országos töltőhálózatának kiépítésével az ország megtette az első lépést a kis karbonlábnyomú üzemanyag felhasználása irányába. Palkovics László innovációs és technológiai miniszter avatta fel az első állomást, az átadáson kiemelte: „Ma egy lépéssel közelebb került az ország ahhoz a célkitűzéshez, hogy 2050-ig klímasemlegessé váljon” (MTI (2021)).

Az EU-ban jelenleg működő lineáris energiarendszer bizonyos területeken jelentős veszteséggel dolgozik, ezen felül csak egy irányban történik energiaátvitel: a termelőktől a fogyasztókig. Az EU integrált energiarendszere olyan körforgásos szerkezetet próbál kialakítani, amelyben a termelők és a felhasználók mind összeköttetésben állnak és így nem keletkezik jelentős veszteség a rendszerben

Az integrált energiarendszer fő jellemzői:

- hatékony körfolyamatok kialakítása, amelyekben nem keletkezik a felhasználóknál felesleges energia, hanem a többlet egyből visszakerül a rendszerbe újra felhasználásra
- tisztább energiarendszerek direkt energiatermeléssel és

- tisztább üzemanyagrendszerek az olyan nagy energiafelvételű szektoroknál, mint a nehézipar vagy a szállítmányozás.

A megállapodás fő pontjai:

- Körforgásos energiarendszerek kialakítása. A jelenlegi rendszerben túl nagy energia- és nyersanyagvesztés keletkezik. Új megközelítés szükséges a veszteségek megszüntetéséhez és az energia átirányításához más célra, mint:
 - az energiahatékonyság növelése és támogatása
 - az ipari- és szerverközpontok által termelt hulladékhő hasznosítása
 - az együttműködés javítása az energiahálózatok között a Transzeurópai energiahálózat szabályzata szerint
 - mezőgazdasági maradékok felhasználása biogáz és egyéb bioüzemanyagok gyártására.

- A megújuló forrásokból előállított energiatermelés felgyorsítása. Ahhoz, hogy elérjük a kitűzött célokat, az összes szektor energiaellátását meg kell oldanunk megújuló forrásból, amelyek jelenleg nagyban támaszkodnak a fosszilis tüzelőanyagokra. Teendők:
 - a megújuló energiakapacitás növelése
 - a megújuló energiák szerepének növelése épületek, szállítás és az ipar területein, például hőcserélők, elektromos járművek és kazánok alkalmazásával
 - a töltőállomások infrastruktúra-fejlesztésének felgyorsítása elektromos járművek számára és a töltőrendszerekhez használt energia megújuló rendszerekből való kinyerése.
- A megújuló és a kis karbonlábnyomú üzemanyagok népszerűsítése, mint a hidrogén használata, a nehezen semlegesíthető szektorok esetében. Néhány iparágat nehezebb karbonsemlegessé tenni, ennek

ellenére tisztább üzemanyag
lehetőségeket kell feltárnunk.

Ilyenek:

- a fenntartható biomassa és bioüzemanyagok feltárása. A zöld hidrogén és a szintetikus üzemanyagokban rejlő lehetőségek vizsgálata
 - karbonmegkötési és -tárolási lehetőségek felkutatása, például a cementgyártásban
 - a használható és a tiltott üzemanyag típusok pontos meghatározása az érthetőség és a piaci térnyerés érdekében.
- Az energiapiacok átalakítása a komplex integrált energiarendszereknek megfelelően. Az integrált rendszerben a fogyasztóknak és a beruházóknak fel kell ajánlani a lehetőséget, hogy kiválaszthassák az igényeiket legjobban kielégítő lehetőséget, amelynek díjtétele jelzést ad a valódi értékről és a hatékonyságról. Biztosítani kell az egyenlő felhasználást az összes energiahordozó számára, hogy ezzel

az elektromos energia és gázpiacok megfeleljenek a dekarbonizációs céloknak, például adózás tekintetében (Európai Bizottság (2021A)).

Építés és korszerűsítés

Az épületek építése, használata és korszerűsítése jelentős mennyiségű energiát és erőforrást igényel. Az energiahatékonyabb épületek hozzájárulnak a zöldebb jövőhöz. A célok elérése érdekében az EU a különböző energiaforrások áraival és beruházási támogatásokkal szeretné ösztönözni az épületek energiahatékonyabbá válását. Az épületek tervezésének összhangban kell állnia a körforgásos gazdasággal és figyelembe kell venni, hogy a lehető legjobban tudjon alkalmazkodni az épület az esetleges éghajlatváltozáshoz. Az otthonok egyre nagyobb mértékű digitalizálása és az egyre szigorúbb energetikai szabályozások egyre zöldebb útra terelik az építőipart.

Az EU 2020-ban új épületkorszerűsítési kezdeményezést indított. A kezdeményezés keretében a Bizottság olyan platform létrejöttét szorgalmazta, amely összefogja az épületfenntartókat, az építőipart, az építészeket és a mérnököket,

valamint a helyi önkormányzatokat a következők érdekében:

- az innovatívabb finanszírozási lehetőségek kialakításának segítése
- az épületek energiahatékonyságának javítását célzó beruházások előremozdítása és
- a méretgazdaságosság előnyeit kiaknázva a korszerűsítési erőfeszítések összevonása.

Az Európai Unió fontosnak tartja, hogy segítse azokat, akik anyagilag nem tudnak a zöldebb irányba elindulni. Az elkövetkezendő időben központi feladatok közé fog kerülni az iskolák, kórházak és közintézmények korszerűsítése (Európai Bizottság (2021E)).

Fenntartható ipar

Az EGD-ben leírt éghajlati- és környezetvédelmi célok eléréséhez új, a körforgásos gazdaságon alapuló iparpolitikára van szükség.

1970 és 2017 között az ipari nyersanyagok felhasználása a háromszorosára növekedett és ez továbbra is növekvő tendenciát mutat, emellett az ipar a felelős az üvegházhatású gázkibocsátás mintegy 20%-áért. Világszerte jelentős problémát jelent az is, hogy a felhasznált

alapanyagok alig 12%-a származik újrafeldolgozásból.

Az Európai Bizottság az említett problémák miatt 2020 márciusában kidolgozott egy olyan iparstratégiát, amely támogatja a zöld átállást. Ennek főbb pontjai a következők:

- támogatni kell a vállalkozásokat a korszerű belföldi és globális lehetőségek kiaknázása terén
- az egyik legfontosabb cél annak ösztönzése, hogy új piacok alakuljanak ki a klímasemleges és körforgásos termékek számára.

Alapvető fontosságú az olyan energiaigényes iparágak dekarbonizációja és korszerűsítése, mint például az acél- és cementipar. Ezzel kapcsolatban a Bizottság javaslatot fog előterjeszteni a karbonsemleges acélgyártás 2030-ig történő megvalósításának támogatására.

A körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési terv segíteni fogja az uniós gazdaság korszerűsítését. A Bizottság olyan új politikai elképzeléseken dolgozik a fenntartható termékek területén, amely az anyagfelhasználás csökkentését és az anyagában történő újrahasznosítást helyezi előtérbe, az újrafeldolgozással szemben. Minimum-követelményeket vezetnek be

annak érdekében, hogy az EU piacát megtisztítsák a környeztkárosító termékektől. Különösképpen támogatnák a zöld termék megjelöléseket, valamint intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy 2030-ra minden csomagolás újrafelhasználható, vagy újra-

feldolgozható legyen. Kidolgozás alatt áll egy olyan rendszer is, amely az áruk és szolgáltatások bérlésén alapul, hogy a fogyasztási szokások elmozduljanak az egyszer használatos és a korlátozott felhasználású termékektől. A 3. ábra bemutatja az erőforrásigényes ágazatokat.

Erőfeszítéseink elsősorban az erőforrás-igényes ágazatokra fognak összpontosulni, mint például:



3. ábra. Erőforrásigényes ágazatok

(https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/fs_19_6724)

Európának olyan egységes digitális ágazatra van szüksége, amely a fenntarthatóság és a zöld növekedést helyezi a központba. A digitalizáció új lehetőségeket kínál a környezeti elemek szennyezettségének nyomon-követésére, illetve az energia és a természeti erőforrások felhasználásának optimalizálására és ellenőrzésére.

A Bizottság figyelmet fordít az áruvisszavételi rendszerekre is, ezzel ösztönözve a felhasználókat, hogy

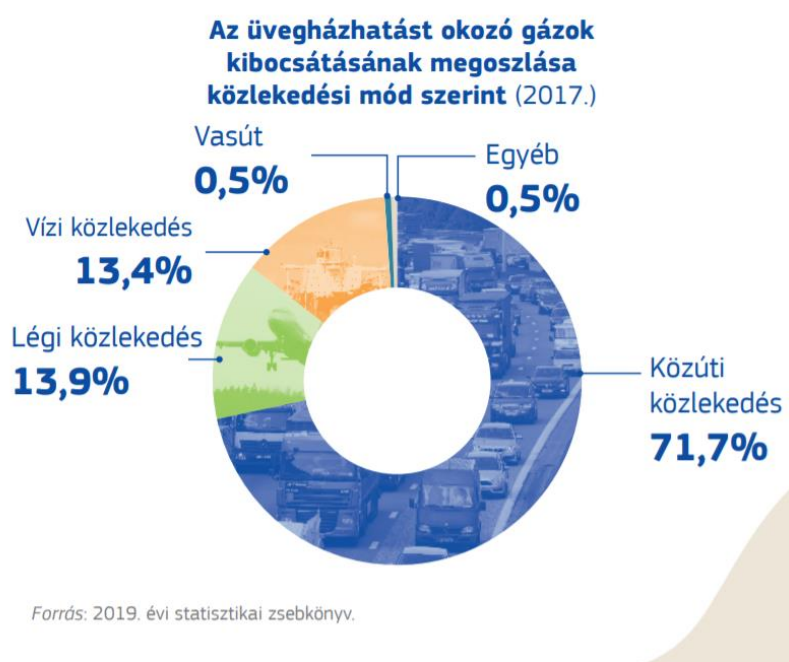
újrafelhasználás céljából visszavigyék eszközeiket, például az elektronikai eszközeiket, amelyekből értékes fémeket tudnának felhasználni az új generációs eszközökhöz.

Az átállás lehetőséget biztosítana a fenntartható és a sok munkahelyet igénylő gazdasági tevékenységek előre mozdítására (Európai Bizottság (2021F).

A fenntartható mobilitás

Jelenleg az Európai Unió legsürgetőbb feladata a közlekedésből származó üvegházhatású (ÜHG)-gázkibocsátás csökkentése. Az ÜHG-kibocsátásnak kb. negyede a közlekedésből származik, és ez

folyamatosan növekszik. Az Európai Zöld Megállapodás célja, hogy ezt a kibocsátást a jövőben 90%-kal csökkenteni tudjuk. A 4. ábra mutatja be az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának megoszlását a közlekedési szektorban.



4. ábra. Az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának megoszlása közlekedési módok szerint (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/fs_19_6726)

A változást egyrészt a digitalizáció jelentheti. Az automatizált mobilitás és az intelligens forgalomirányító rendszerek segítségével hatékonyabbá és tisztábbá tehető a közlekedés. A forgalmasabb utakon például egy zöldhullám rengeteget javíthat a levegő minőségén, mivel a

gépjárművek nem várakoznak álló motorral a piros lámpánál. Ezen kívül a Bizottság szerint nagyobb hangsúlyt kell kapnia a vasúti és a vízi áruszállításnak, valamint egységes európai égbolt reformja 10%-kal fog hozzájárulni a légi közlekedés kibocsátás-csökkentéséhez.

A közlekedésből származó kibocsátás csökkentése érdekében az EU továbbá a környezeti hatásokat tükröző árakat vezetne be, így például a fosszilis tüzelőanyagok támogatását megvonná, és a fenntarthatóbb alternatív közlekedési üzemanyagok kínálatát növelné az Unióban. 2025-re mintegy 1 millió nyilvános elektromos és hagyományos töltőállomásra lesz szükség, hogy a várható 13 millió kibocsátásmentes és kiskibocsátású járművet ki tudja szolgálni. Véleményünk szerint azonban ez a technológia is számos más jellegű problémát foglalhat még magában, mint például az akkumulátorokkal kapcsolatos hulladékgazdálkodási kérdések, hogy egyet említsünk ezek közül: a zöld megállapodásban foglaltak szerint az EU megoldást keres a kibocsátásokra, a városi forgalom javítására és fejlesztené a tömegközlekedést. Ezen célkitűzéseit többek között a szigorúbb gépjármű-szabályozásokkal, a kikötők szennyezésének csökkentésével és a repterek környékének szennyezés-csökkentésével szándékozik elérni (Európai Bizottság (2021G)).

A szennyezés megszüntetése

Az Európai Uniónak alapvető célkitűzése a szennyező anyagok gyors és hatékony

visszaszorítása. A polgárok és ökoszisztémák védelme érdekében a Bizottság szennyezőanyag-mentességi cselekvési tervet fogadott el a környezeti tényezők szennyezésének kiküszöbölése érdekében. A fókuszban a levegő-, a víz- és a talajszennyezés áll. A levegőminőség kiemelkedően fontos a földi élőlények szempontjából. Az EU az Egészségügyi Világszervezet iránymutatásaival összhangban alakította ki intézkedéseit a tisztább levegő érdekében, valamint előtérbe kerül a nagy ipari létesítmények szennyezéseinek csökkentése. A legnagyobb hangsúlyt a vízminőséggel és a vízgazdálkodással kapcsolatos teendőkre helyezik. A víz minősége nem csak az emberi élet szempontjából sarkalatos pont, hanem a biológiai sokféleség szempontjából is.

Az EU a vízminőség szempontjából a „termelőtől a fogyasztóig” elvet alkalmazza, miszerint már a gyökereknél meg kell akadályozni a szennyezést, valamint különös figyelmet fordít a műanyag-, illetve gyógyszermaradványok okozta vízi szennyezésekre is. Összeségében minden területen egy fenntarthatóbb alternatíván dolgozik, amely az egészség védelme mellett a globális versenyképességet is növelni tudja (Európai Bizottság (2021H)).

A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY ÉS A ZÖLD HELYREÁLLÍTÁS

A zöld megállapodással kapcsolatos viták közepén robbant be az egész világon a COVID-19 járvány, amely tragikus következményekkel járt. A járvány elhatalmasodása után nem sokkal, mikor már felismerhető volt a járvánnyal kapcsolatos intézkedések környezetre gyakorolt pozitív hatása, beindult a gondolkodás, hogy a járvány elmúlása után nem lenne szabad visszatérni a már megszokott életvitelhez. Egy úgynevezett „zöld helyreállításra” (green recovery) lenne szükség. Az Európai Bizottság szerint, ezért az EGD-koncepció következetes végrehajtása, vagy akár annak megerősítése lehetne a legjobb kiút a járvány által okozott válságból, amellyel egyben a környezeti problémákra is kellő odafigyelést tudnának biztosítani. Ezzel párhuzamosan megjelentek azonban olyan hírek is, miszerint ilyen kritikus helyzetben nem a zöld átmenettel kellene elsősorban foglalkozni, hanem inkább a gazdaság és a munkahelyek helyreállítására kellene összpontosítani. Tény, hogy a járványhelyzetnek számos vesztese van és velük foglalkozni kell, ezért a Bizottság létrehozott egy külön forrást számukra. Azonban az EDG javaslatcsomag az előrejelzések szerint valószínűleg nem fog

lekerülni a napirendről. Sőt az Európai Tanács 2021. márciusi nyilatkozatában kiemelte, hogy a koronavírus elleni védekezés mellett „meg kell kezdenünk [...] azoknak az intézkedéseknek az előkészítését is, amelyek ahhoz szükségesek, hogy társadalmaink és gazdaságaink vissza tudjanak térni a rendes működéshez, valamint a többek közt a zöld átállást és a digitális transzformációt integráló fenntartható növekedéshez, valamint, hogy levonhassuk a válság összes tanulságát” (Huszár, A. (2020)).

Ennek megfelelően a Bizottság tartani igyekszik az eredetileg meghatározott menetrendet. A járvány utáni kilábalás szükségessége miatt az EDG által javasolt irányzatok most minden eddiginél élesebb helyzete mutathatná meg azt, hogy a zöldebb megoldások is kellő számú munkahelyet képesek teremteni úgy, hogy közben a természettel való harmónia is megmarad. Azonban feltétlen priorizálni érdemes a beavatkozások tekintetében és azokat kellene előre venni, amelyek gyors és látványos eredménnyel járnak. Ez részben abból is fakad, hogy a nagy változások csak akkor lesznek igazán sikeresek, ha társadalmilag is támogatást élveznek. A járvány előtt már jó úton haladt a társadalom egy fenntarthatóbb

jövő felé, azonban az elmúlt időszakban kialakuló szociális feszültségek gyorsan kiélezhetik a látszólagos konfliktust a munkahelyteremtés és a gazdaság talpra állítása, valamint a zöld helyreállítás között. A Bizottság szerint kulcselem lesz a helyreállítás során, hogy az EU-tagállamok közötti kohéziót figyelembe vevő álláspontot kell végrehajtani. A járványból és egyúttal a válságból való kilábalás, és a zöld gazdaságra való átállás nem eredményezheti, hogy a kevésbé fejlett régiók még inkább leszakadjanak és a tagállamok közötti gazdasági szakadékok tovább nőjenek, sőt az ellenkező irányú törekvést, azaz a kohéziót kell erősíteni. Épp ebből következik a másik kulcsfontosságú elem, a tagállami sajátosságok figyelembevétele, ugyanis valóban óriási különbségek vannak az egyes országok között, nemcsak az anyagi lehetőségek, hanem szociális vagy környezeti szempontok alapján is. Ezért is kényes kérdés, hogy ki milyen intézkedéseken keresztül lesz képes elérni a klímasemlegességi célt. A Bizottság megfelelési értékeléseinek szempontrendszerét ennek megfelelően kellene kialakítani. Egy másik kritikus elem, hogy milyen forrásból finanszírozza az EU a szükséges beruházásokat és egyéb költségeket. 2021-ben jelent meg a

Bizottság átfogó javaslata a kérdésben. Ebben többek között jelentősen megerősítenék a Just Transition Fund (JTF)-be (Igazságos Átalakítási Alapba) allokált forrásokat, ugyanakkor az új forrásokat Brüsszel eddig soha nem látott módon közös hitelfelvételből finanszírozná, amivel újabb tabut döntene le a Bizottság. Az mindenesetre pozitív, hogy az igazságosabb átállás nagyobb támogatást kapna, már csak az a kérdés, hogy mennyiben sikerül azt valóban igazságossá alakítani a korábbiakhoz képest. Végül, de nem utolsósorban a zöld átállási folyamat eredményességének vizsgálata során nem szabad figyelmen kívül hagyni az EU-n kívüli dimenziót sem, amely számos további kérdést és intézkedést von maga után a jövőben, ilyen például a karbon-határátlépési kiigazítási mechanizmusának kérdése is (Huszár, A. (2020); Európai Bizottság (2021A)).

HAZAI VONATKOZÁSOK

Hazai viszonylatban a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara már meghatározott – a GND által támogatott területekre – támogatási felhívásokat. Egészen pontosan 13 új felhívást írtak ki 2021-ben, amelyek a 2020 őszén indult támogatási program folytatásai. A Nemzeti

Agrárgazdasági Kamara szerint 2022-ig a kormány 1 500 MrdFt fejlesztési forrást biztosít, aminek jelentős része vissza nem térítendő EU-s támogatás (NAK (2021)).

A V4-es országok (Csehország, Lengyelország, Csehország, Magyarország és Szlovákia) agrárkamarái agályokat vetettek fel a célkitűzésekkel szemben, illetve hozzájuk csatlakozva még a Három Tenger Régió országai (Észtország, Lettország, Litvánia, Bulgária, Horvátország és Szlovénia) az 2021. április 20-án tartott közös online konferencián. Ezen a résztvevő államok a KAP tagállami stratégiai tervezését, valamint a KAP átmeneti időszakának esetleges meghosszabbítását tárgyalták. A résztvevők arra az álláspontra jutottak, hogy területi sajátosságaik miatt előzetes átfogó hatásvizsgálat elvégzése nélkül kockázatosnak tartják a 2023-tól 2027-ig tartó megállapodást. Az említett területek agrárkamarái arra kérték az EU-s döntéshozókat, hogy: „tegyék lehetővé a tagállamoknak, hogy országspecifikus megközelítést alkalmazzanak az Európai Zöld Megállapodás céljainak elérésére, figyelembe véve minden ország sajátos körülményeit, és azok alapján határozzák meg az egyes mutatók kiinduló szintjét” (NAK, 2021).

A kamarák szerint a célokat uniós szinten kell meghatározni. Továbbá, a jelenlegi célkitűzések, illetve a szabályozások betartása többletköltséget okoz a termelőknek, amelyet nem kompenzálnak megfelelő mértékben. Ahogy az kiolvasható a fentiekből, a V4-es országok és a hozzájuk csatlakozó területek államai úgy vélik, hogy agrárfejlettségi szintjükhöz jelentős fejlesztések szükségesek a 2030-as célok eléréséhez és ehhez azonban nem tartják elegendőnek a jelenleg meghatározott fejlesztési kereteket. Ezek fényében szorgalmazzák az átfogó hatásvizsgálatokat és a területek célmeghatározását.

ÖSSZEFOGLALÁS

Ahogy azt az európai parlamenti választások is mutatják, Európa szerte új trend kezd kialakulni, miszerint a környezeti értékek védelme és a fenntartható gazdasági ideológiák egyre nagyobb teret hódítanak az európai politikában. A Green New Deal szakpolitikai területein is látszik, hogy az új európai vezetés a hétköznapi élet minden területén szeretne környezettudatos stratégiákat bevezetni. Ambiciózus klímacélokat vállaltak 2030-ra, majd később 2050-ig. Az EU és vele

minden tagállama vállalta a nettó karbonsemlegességet.

A kijelölt szakpolitikai területek valójában szorosan összefüggenek egymással. Minden célkitűzésnek a központi kérdése az éghajlatváltozás, valamint a globális felmelegedés és az üvegházhatású gázok emissziójának mérséklése.

Bár az Európai Zöld Megállapodás még csak tárgyalási szinten van, és egyelőre a járvány miatt nem is lehet számítani nagyobb volumenű intézkedésekre, de a célok eléréséhez már most el kell kezdeni az integrált politika beépítését az államok saját stratégiai tervezetébe. Bár a klímacélok egységesen vannak megfogalmazva, a különböző demográfiai és gazdasági különbségek miatt néhány szakpolitikai területen már most komoly ellenállás mutatkozik. A V4-ek agrárkamarái felhívták a figyelmet, hogy a nagyratörő mezőgazdasági célok eléréséhez átfogó hatásvizsgálat szükséges, amely a területi adottságokat is számba veszi. Az alakuló összefogás szeretné, ha ezek fényében módosítanák a célkitűzéseket. További problémaként merült fel, hogy az ilyen szintű ágazati átalakításban, mely egyben a gazdák terheinek növekedését is jelenti, a jelenlegi támogatási rendszer nem feltétlenül ellensúlyozza a többletkiadásokat.

További példaként hozható fel az energiatermelés karbon-lábnyoma mérséklésének kérdése, amely szintén ellentéteket generál különböző fejlettségű és elhelyezkedésű országok között. A tagországoknak gyakran eltérő energiaforrásokból kell gazdálkodniuk, a fejletlenebb országok gazdaságai még nagyban támaszkodnak a fosszilis energiahordozók felhasználására. Meg kell említenünk Lengyelország helyzetét, ahol a megújuló energiatermelés a teljes energiamix kevesebb, mint 10%-át adja (IEA (2021)). Esetükben a legjelentősebb a széntüzelésű erőművek energiatermelése, amelyek kiváltására a teljes állami és energiatermelési struktúra átalakítására lenne szükség. Természetesen kelet felé haladva ez a tendencia egyre jellemzőbb és a fejlettebb nyugati gazdaságokkal szemben ez a kialakult szakadék csak kismértékben csökkenthető. Emiatt a közös rendszerre csatlakozó energiahálózat kérdése se megoldható jelenleg, hiszen teljesen más energiaárakkal dolgoznak az egyes területek.

A problémák azonban nem csak gazdasági és politikai területekre vezethetők vissza. A zöld átállás technológiai megoldásai sem minden esetben zöldebbek a jelenleg használatnál. Az EU a biomassza felhasználás felé terelné az országokat a

jelenleg fosszilis energiatermelőkről. Ez több vitát és kérdést is generált, mivel az európai zöld szervezetek ezt nagyobb pusztításnak vélték, mint a széntüzelésű erőművek károsanyag kibocsátását. Hasonló kétoldalú technológiai kérdés vetődött fel a vízi erőművekkel kapcsolatban is. A vízi erőművek által termelt energia közel 60%-al több annál, amit nap- és szélenergiával meg tudunk termelni, ennek ellenére környezeti szempontból figyelembe kell venni a tevékenység környezetpusztító hatását is. Egy ilyen beruházás a vízi élővilág és a vízparti ökoszisztéma teljes felborulását eredményezheti (Major, A. (2021)).

A gazdasági fejlettségén túl a technológiai előrehaladás is jelentősen eltérhet a tárgyalt területeken. Ennek természetesen rengeteg oka van, de az alapvetésen, – hogy nem lehet egységesen kezelni a területeket – nem változat. A jelenlegi tárgyalási fázisban még sok kérdés megválaszolása szükséges, hogy valóban zöld megállapodásról beszélhessünk.

Összességében a kezdeményezés előremutató és ambiciózus, a jövőben az EGD-nek Európa „védjegyévé” kell válnia, és világszinten iránymutatóként tevékenykednie. Annak ellenére, hogy a végleges megállapodástól még messze vagyunk, a kezdeményezés példa értékű.

KÖSZÖNETNYÍLVÁNÍTÁS

A publikáció az OTKA 128543, az OTKA 131586, a MEC 140699 és az NTP-NFTÖ-21-B-0014 pályázatok támogatásával készült. A jelen publikációban megjelenő kutatások az ITM NKFIÁ által nyújtott TKP2020 NKA támogatásból, az NKFIH által kibocsátott támogatói okirat alapján valósultak meg (projektazonosító: TKP2020 BME-NKA).

Kulcsszavak: Európai Unió, Európai Zöld Megállapodás, EU Szakpolitikai területek

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bándi, Gy. D. F. (1994). Nemzetközi környezetvédelmi és természetvédelmi egyezmények. Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium Környezetvédelmi Hivatala. Budapest.

Európai Bizottság (2021A). Európai zöld megállapodás.

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hu#relatedlinks.

Európai Bizottság (2021B). A termelőtől a fogyasztóig.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/fs_19_6727.

- Európai Bizottság (2021C). Fenntartható mezőgazdaság a KAP-ban. https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/sustainability/sustainable-cap_hu.
- Európai Bizottság (2021D). A közös agrárpolitikáról a dióhéjban. https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hu#thebenefitsofthecap.
- Európai Bizottság (2021E). Építés és korszerűsítés. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/fs_19_6725.
- Európai Bizottság (2021F). A fenntartható ipar. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/fs_19_6724.
- Európai Bizottság (2021G). A fenntartható mobilitás. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/fs_19_6726.
- Európai Bizottság (2021H). A szennyezés megszüntetése. Tájékoztató. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/fs_19_6729.
- Huszár, A. (2020). Zöld Megállapodás az Európai Bizottság új agendája. Külügyi és Külgazdasági Intézet. Budapest.
- IEA (2021)). <https://www.iea.org/countries/poland?fbclid=IwAR27zIMNLUIZm2VyJPfjDyDbqaz1poFiByCDMHRk1JfeQl2CjnsQRw7hM>.
- MTI (2021). https://kormany.hu/hirek/atadtak-magyarorszag-else-mobil-hidrogen-toalloomasat?fbclid=IwAR1dQE_ad9LYRaoJnF0q5OfLD7hEHmc8RgvUze9Fa8ACMMS-T_hefJMgmZA.
- NAK (2021). Nemzeti Agrárgazdasági Kamara. <https://www.nak.hu/kamara/kamarai-hirek/orszagos-hirek/103299-a-v4-agrarkamarai-felhivjak-az-eu-figyelmet-hogy-hatastanulmanyok-nelkul-ne-hozzanak-az-agrarium-jovojet-meghatarozo-donteseket>.